

SARRIÀ
DESAPAREGUT

Jesús Mestre Campi

SARRIÀ

DESAPAREGUT

SARRIÀ DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer del 2020

Primera reimpressió: novembre del 2022

© dels textos: Jesús Mestre Campi

© del pròleg: Jordi Bigues i Balcells

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Amb la col·laboració:

Ajuntament de Barcelona
Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Coordinació editorial:

Elisabet M. Nogareda

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

Autor desconegut / AFB

Fotografia de la portadella:

Autor desconegut / Fons Parròquia de Sant Vicenç de Sarrià

Acrònims:

AFB (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)
AMDSG (Arxiu Municipal del Districte
de Sarrià-Sant Gervasi)
CE ELS BLAUS (Centre Excursionista Els Blaus)
AFCEC (Centre Excursionista de Catalunya)
FGC (Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya)

ISBN 978-84-17432-66-9

DL B-2233-2020

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

La fotografia, una font per reviure el passat

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Perviure en la història

Pàg. 12

CAPÍTOL I

El vell Sarrià

Pàg. 98

CAPÍTOL II

Pedralbes, les Tres Torres i la Bonanova

Pàg. 162

CAPÍTOL III

Vallvidrera, les Planes i el Tibidabo

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

LA FOTOGRAFIA, UNA FONT PER REVIURE EL PASSAT

Jordi Bigues i Balcells, periodista

Durant més d'un mil·lenni, els sarri-nencs, com tota la nostra espècie, per reviure el passat, les persones i els entorns, aclucàvem els ulls i recordàvem. La memòria era l'única font disponible per reviure el passat. Aquesta memòria natural es podia ordenar però fluïa desordenada en la nostra ment.

Després, les imatges plàstiques evocaven el més substancial del que ens envoltava i ens havia succeït. La paraula va donar una nova dimensió als records permetent descriure situacions viscudes amb menys o més fortuna. Ara, des de fa 180 anys, quasi dos segles, les fotografies, primer els daguerreotips

i molt temps després l'enregistrament audiovisual, ens permeten veure com era l'entorn si més no amb imatges congelades en blanc i negre.

El que teniu a les mans és una acurada selecció d'aquest patrimoni fruit de moltes hores de recollecció i selecció fetes per Jesús Mestre. Un àlbum obert que recull una ínfima part del patrimoni fotogràfic col·lectiu, una gran part ja desaparegut i algun encara pendent de redescobriments, que descansa a les capsas guardades a les golfes, en prestatges o en racons on hi ha les fotografies familiars. De tant en tant, aquestes capsas s'obren cerimonialment encara. Hi ha els retrats de menuts, de grans, de bodes i d'altres celebracions... Els detalls són importants. El gos fugisser al peu del retrat de la família,

el segon pla amb la fàbrica desapareguda engolida per habitatges, els horts i els arbres tallats...

Els més grans narren el que les fotografies analògiques han congelat. Aquells moments evocadors permeten saber com era la vida abans i com era l'entorn familiar, l'arquitectònic, l'urbanístic i el paisatgístic. Tot això és passat. Ara els telèfons permeten enregistrar vídeos però ningú no sap que quedarà de tot el que estigui sobre suports electrònics. Per sort, el llibre és un suport que, si bé no és totalment permanent, sí que ho és a escala de la vida humana, tant individual com col·lectiva. El llibre que teniu a les mans n'és un bon exemple. Gaudiu-ne, gaudiu-ne.

AUTOR: DESCONEGUT / FONTS: PARRÒQUIA DE SANT VICENÇ DE SARRIÀ

Introducció

PERVIURE EN LA HISTÒRIA

Jesús Mestre Campi, historiador

La història deixa empremtes en la configuració dels territoris i en l'urbanisme de les poblacions. Els antics termes municipals de Sarrià i Vallvidrera tenen arrels mil·lenàries que es mantenen en molts sentits, però que tendeixen a desaparèixer. La fotografia és un document molt valuós per mantenir la memòria de la història, i aquest llibre vol recuperar aquesta història a partir d'un recull d'imatges dels darrers 150 anys que s'identifiquen i s'interpreten a partir dels documents d'arxius i la bibliografia disponible sobre Sarrià, Pedralbes, les Tres Torres i Vallvidrera.

Els orígens de Sarrià i Vallvidrera se situen al segle X, en temps del comte Borrell II de Barcelona. La frontera amb el califat de Còrdova, amb la civilització islàmica d'al-Àndalus, quedava a prop: les ràtzies i les campanyes militars andalusines, com les del mateix al-Mansur dels anys 984 i 985, que arriben fins a Barcelona, són habituals. Els documents més antics que es coneixen de Sarrià i Vallvidrera parlen d'una propietat destruïda durant la ràtzia andalusina del 985 a «Sirriano», i que els seus pobladors, Muç i Ermessenda, van ser capturats i conduïts captius fins a Còrdova. Un altre document, del 987, dona notícia de l'existència de l'església de Sant Vicenç de Sarrià i també fa esment de Santa Maria de Vallvidrera.

AUTOR: DESCONEGUT / FONS PARRÒQUIA DE SANT VICENÇ DE SARRIÀ

EL DESERT

El Desert de Santa Eulàlia era un dels paratges d'esbargiment favorits dels veïns de Sarrià. Era especialment concorregut amb motiu de la processó de Santa Eulàlia, patrona de la vila, el 12 de febrer. A la pàgina anterior, la gent torna a la vila després de la processó el 1902.

CARRER MAJOR

A principis del segle xx, data de la fotografia d'aquesta pàgina, l'església parroquial quedava amagada des del carrer Major. Per accedir-hi, hi havia una escalinata limitada per les cases que configuraven el tram serpentejant de la via. De la parròquia sortia la majoria de les nombroses processons que es feien a Sarrià.

AUTOR DESCONEGUT / AMDSG - Fons JORDI JOVÉ

Uns segles més tard, el 1326, la reina Elisenda de Montcada adquireix el mas Pedres Albes i tot el domini i alou al cavaller Bernat de Sarrià. Tot seguit s'inicien les obres d'un monestir de l'orde de les clarisses que avancen molt ràpidament, ja que el maig del 1327 es fa la dedicació del temple i catorze monges s'instal·len en la part acabada del cenobi. A la mort de Jaume II, aquell mateix any, Elisenda es trasllada al monestir. La vila de Sarrià quedava sota la jurisdicció de l'abadessa de Pedralbes.

A mitjan segle XIV, a la parròquia de Sant Vicenç hi havia 121 cases. Hi vivien, doncs, unes 600 persones, moltes d'elles en masos, ja que l'economia es basava en les activitats agrícoles i artesanals. Aquesta població no cabia a l'església romànica i els veïns de Sarrià demanaren a l'abadessa Sibil·la de Caixans que permetés construir un temple gòtic, la qual cosa acceptà el 1373. L'any 1379, com que les obres avançaven molt lentament, els parroquians de Sarrià supliquen al rei Pere III implicació en el projecte, cosa que va fer reconeixent els prohoms de la vila.

El segle XVIII és d'un gran creixement: el 1800 hi ha 579 cases i 2.122 ànimes. Aquesta evolució segueix el segle següent: el 1845 hi ha 3.825 habitants, que el 1910 s'han duplicat, 8.073. El 1863, l'arribada del «tren de Sarrià» porta la gran burgesia barcelonina a construir en el terme municipal: els Güell, els Girona, els Serra i molts altres hi aixequen grans residències. Amb la urbanització del passeig de la Bonanova i de les voreres de la via dels ferrocarrils, apareix el barri de les Tres Torres. I a Vallvidrera i al Tibidabo, annexats al terme municipal de Sarrià el 1890, es construeixen hotels i restaurants que comporten l'aparició d'un nou poble al cim de la muntanya.

Sarrià aplega ara un nombre important d'artesans, molts d'especialitzats en la construcció –paletes, fusters, manyans...– però també treballadors dels Tallers dels Ferrocarrils, la gran indústria de la vila. El 1921, Sarrià i tot el seu terme és annexionat a Barcelona i es posa fi, d'aquesta manera, a una llarga història com a comunitat independent. Amb tot, aquesta agregació no va suposar la pèrdua de la seva personalitat.

AUTOR DESCONEGUT / CE ELS BLAUS

CAPÍTOL I

El vell Sarrià

La vila de Sarrià va néixer i ha evolucionat a partir del carrer Major, que alguns vilatans associen a la imatge d'una «espina de peix». És certament la columna vertebral de la qual van sorgint carrers perpendiculars que van estructurant la trama urbana. Al mig, la plaça de Sarrià, la plaça Major, amb la parròquia, i a tocar, la Casa de la Vila. Dues rieres, una a cada costat, han delimitat al llarg dels segles l'espai d'expansió urbana, enfilat en una mena d'esquena d'ase amb fort pendent cap a la muntanya.

La plaça de Sarrià és l'eix de les dues parts contrastades de la vila. De la plaça cap avall, hi ha la part més comercial i dinàmica. Gairebé cada casa té una botiga, un servei, una associació... De la plaça cap amunt, els edificis prenen un caràcter més senyorial i els comerços van desapareixent a poc a poc.

Del vell Sarrià hi ha traces arreu, i d'arreu van desapareixent petites peces que formaven part del conjunt. Les velles fotografies ajuden a recuperar aquestes peces que ja no es troben al carrer per mantenir viva la història d'una vila mil·lenària.

AUTOR DESCONEGUT / Fons PARRÒQUIA DE SANT VICENÇ DE SARRIÀ

EL MERCAT

El mercat tradicional es feia a la plaça de Sarrià, a l'aire lliure. Solia ser molt concorregut: pagesos, artesans i mercaders hi exposaven els seus productes sota fràgils tendals que amb prou feines protegien del sol i eren poc eficaços davant el fred o la calor. En aquesta pàgina, imatge del 1902 o del 1903, abans de l'obertura del passeig de la Reina Elisenda; al fons, l'església de Sant Vicenç.

PARRÒQUIA DE SANT VICENÇ

La parròquia de Sant Vicenç era el centre religiós de Sarrià. Tenia un terme molt extens i nombrosos parroquians, la majoria a la vila però també en els llogarets de la rodalia. A la pàgina del costat, sortida de la processó de Corpus de l'església l'11 de juny del 1903.

AUTOR DESCONEGUT / Fons PARRÒQUIA DE SANT VICENÇ DE SARRIÀ